

УДК 005.2:378

Наталія РІДЕЙ,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри екології агросфери
та екологічного контролю
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Анастасія ШОЛУДЯК,

аспірантка кафедри методики навчання
та управління навчальними закладами
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Юрій БОГУЦЬКИЙ,

аспірант кафедри освіти дорослих
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

АНАЛІЗ ФУНКЦІЙ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АКСІОЛОГІЧНИЙ І ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТИ

У статті зроблено теоретичний аналіз функцій управління у сфері освіти та смислових особливостей складових функціональних процесів управління; проведено порівняльний аналіз функцій управління у вітчизняних і міжнародних стандартах системи управління якістю; систематизовано блоки методів управління за цільовим призначенням функцій управління для рекомендації узгодженої імплементації механізмів управління у сфері освіти.

Ключові слова: функції управління, вища освіта, управління освітою, механізми функціонування, методи управління.

В статье осуществлен теоретический анализ определенных функций управления в сфере образования и смысловых особенностей составляющих функциональных процессов управления; проведен сравнительный анализ функций управления в отечественных и международных стандартах системы менеджмента качества; систематизированы блоки методов управления по целевому назначению функций управления для рекомендации согласованной имплементации механизмов управления в сфере образования.

Ключевые слова: функции управления, высшее образование, управление образованием, механизмы функционирования, методы управления.

In the article the theoretical analysis of the definitions of the functions of management in education and semantic features functional components of management processes; the comparative analysis of management functions in national and international standards of quality management system; systematized power management systems for the purpose of educational management features areas for the implementation of the recommendations agreed management mechanisms in education.

Key words: management, higher education, education management, operation mechanism, management.

Постановка проблеми. Недостатня управлінська компетентність ряду працівників органів управління освітою полягає у відсутності розмежування усвідомленого трактування й розуміння понять при виконанні посадових обов'язків (функцій, механізмів, завдань і рівнів управління) працівниками управлінського апарату в системі вищої освіти. Тому тлумачення вищеперерахованих категорій понятійно-категоріального апарату управління освітою потребує конкретизації та виокремлення визначень процесів для покращення спеціальної підготовки управлінських кадрів. Цільова професійна підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації керівників для системи управління освітою повинен бути спрямована на активізацію сучасних напрямів розвитку функцій управління – стратегічного маркетингу й менеджменту системного аналізу, методів аналізу якості; прогнозування, проектування й моделювання розвитку систем управління; розмежування компетенцій і відповідальності за ієрархічною будовою управління освітніми системами; інтенсифікація включення громадськості, студентського самоврядування, зацікавлених сторін із числа замовників і учасників до розроблення й прийняття управлінських рішень у галузі освіти.

Актуальність модернізації систем управління освітою в цілому і покращення ефективності функцій, методів, механізмів управління як процесів, які покликані забезпечити її якість, полягає в необхідності усунення протиріччя між змістом професійної підготовки (перепідготовки та підвищення кваліфікації) керівників і адміністраторів вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) та сучасними вимогами до функціональних обов'язків управлінських кадрів

при реалізації компетентнісного підходу в парадигмі освіти впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному освітньому менеджменті аналіз функцій управління здійснено в працях ряду дослідників. Термін «функції» розглядається як особливий вид управлінської діяльності, який характеризується: розподілом праці та спеціалізацією у сфері управління (В. Пикельна); однорідністю та стабільністю впливу на об'єкт і суб'єкт управління (Є. Павлютенков); зведенням однотипних видів робіт, які виконує керівник, до більш загальних (О. Мармаза); сукупністю однорідних повторюваних задач, які необхідно вирішити для забезпечення нормальної життєдіяльності даної системи (Р. Шакуров). Отже, функції трактуються як вид управлінської діяльності, що виокремився в результаті спеціалізації праці, якому властиві однорідність, однотипність і повторюваність завдань.

Науковці виокремлюють такі функції: спеціальні (конкретні) та загальні (технологічні) (В. Пикельна); загальні та цільові, основні (стрижневі) та циклічно-локалізовані, стратегічно-цільові, операційно-управлінські й соціокультурні (Л. Ващенко); цільові та функції-завдання (О. Мармаза); цільові, соціально-психологічні, операційні (Р. Шакуров). Крім того, вчені пропонують для розгляду наступні групи функцій: цільові; програмні, що висвітлюють алгоритм дій у процесі управління; соціально-психологічні. До головних функцій процесу управління навчальним закладом варто віднести: інформаційну, прогностично-моделюючу, організаційно-регулюючу, оціночно-корегуючу, які складають технологічну основу діяльності керівників в управлінні загальноосвітніми закладами (В. Маслов, О. Бондар, 2012 р.). Окрім вищеперахованих, науковці виокремлюють низку модернізованих функцій: критеріального моделювання, кооперації та самоспрямування дій, перетворення інформації (Г. Єльнікова), педагогічного аналізу (В. Бондар, Ю. Конаржевський), менеджерської, консультативної, представницької (Л. Даниленко), корпоративної (О. Мармаза) культури [3].

До основних функцій педагогічного управління відносять функції цілепокладання, планування, організації, регулювання і контролю, які детально розглянуті в роботах Н. Панферової (2010 р.). Характеристика управлінської діяльності та функції управління освітніми системами представлені в науковому доробку Т. Шамової, Т. Давиденко, Г. Шибанової (2008 р.). Система управління ВНЗ, технології управління начальним процесом, науковою діяльністю, економічною, соціальною і виховною роботою висвітлені педагогами-управлінцями С. Резніком і В. Філіповим (2011р.) [2; 3].

Мета статті – здійснити науково-методичне обґрунтування змісту та процедур функцій управління в освітній галузі з метою запровадження ефективних механізмів управління й досягнення якості управлінських процесів.

Для досягнення поставленої мети нами були виділені такі завдання: здійснити теоретичний аналіз трактування визначень функцій управління у сфері освіти; дослідити смислові особливості складових функціональних процесів управління; уточнити змістове значення функцій управління та сформулювати їх визначення в авторському трактуванні;

здійснити порівняльну характеристику функцій управління у вітчизняних і міжнародних стандартах системи управління якістю у сфері освіти; систематизувати блоки методів управління системами за цільовим призначенням функцій управління освітньої сфери для рекомендації узгодженої імплементації механізмів управління у сфері освіти.

Методи досліджень функцій: теоретичних – узагальнення, систематизація, конкретизація, аргументація, системний аналіз; емпіричних – порівняння, аксіологічний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Управління освітою – це системний процес функціонування (поетапної реалізації управлінських процедур, операцій), сукупність видів діяльності за функціональним призначенням (процесів за поділом праці) як регулюючих впливів (організаційних, цілеспрямованих) органів управління освітою на об'єкти управління, які реалізуються на підставі нормативно-правового регулювання через комплекс спеціальних методів, що застосовуються в ефективних механізмах управління задля досягнення мети (у завданнях і цілях) – формування якості, ефективності, доступності академічного простору (освіти, науки, інновацій) для сталого розвитку суспільства і природи.

Процеси управління в системі освіти є цілеспрямованими, тому передбачають прогнозування замовлень, встановлення цілей, стратегічних напрямів, завдань у межах політики, що реалізується в системі в цілому і структурно-організаційних підрозділах зокрема.

Інтегративна функція керівництва є системоутворюючою, а саме: системопланувальною (політико-формувальною, прогнозуючою, моделюючою); системоорганізуючою (нормативно-правовою); системоадмініструючою (субординаційно-координуючою, ресурсорегулюючою); систестимулюючою (соціоекономічною, еколого-стимулюючою, комунікативно-забезпечуючою); системоконтрольнонаглядовою (моніторинговою, аудиторською, експертною, атестаційною). Функціональні повноваження й відповідальність органів управління та їх керівництва визначаються змістом і завданнями, зазначеними в положенні, що регламентує діяльність керівного органу, та посадових інструкціях керівника вищого органу, а також керівників структурних підрозділів управлінської ієрархії [1].

Такі функції управлінських процесів, як планування, організація та мотивація, у своїх працях розглядали відомі науковці у галузі державного управління та менеджменту: Г. Атаманчук (2009 р.), Н. Мельтохова, А. Шегда, О. Кузьмін, М. Мартиненко (2008 р.), В. Новак (2007 р.). У галузі управління освітніми установами значну увагу даному питанню приділяли вчені-педагоги Д. Новіков, Н. Панферова. Сутність функцій управління освітою обґрунтовували Л. Гаєвська, Л. Даниленко та Л. Карамушка [2].

Для виконання поставлених завдань нами було досліджено особливості складових функціональних процесів управління та сформовані їх визначення в авторському трактуванні.

Управлінську функцію планування трактуємо як процедуру, процес, теоретико-методологічну абстракцію. Планування – це процес встановлення перспективного розвитку організації, напрямів і механізмів (методів, засобів, способів) отримання

запланованих результатів; цілеспрямована функція (головна управлінська) і засіб інтеграції зусиль організації керівництвом для досягнення мети; прогнозоване уявлення (мета) просування організації в здійсненні бажань (прагнень); процес, що ґрунтується на складанні планів, передбаченні ризиків і небезпек без планового впливу (їх запобігання й усунення), визначенні умов оптимальної життєдіяльності організації для забезпечення досягнення цілей, діагностиці конкретних вимірних ієрархічно-встановлених, функціонально спрямованих, взаємоузгоджених та досяжних у часі потенційних (внутрішніх) можливостей організації для формування і забезпечення стратегічного розвитку на засадах сталості; теоретико-методологічна абстракція інтеграції принципів системності (організації, структурних органів), єдності (цілей розвитку), фундаментальності (обґрунтованості рішень, інваріантності, стабільності, стійкості), збалансованості (синхронізації планів керованих органів у системі управління), гнучкості (відгуку на варіабельність середовища), адаптивності (валентного пристосування), послідовності, наступності, безперервності в системі управління освітою.

Алгоритм здійснення планування реалізується нами в певній послідовності: збір, узагальнення, систематизація вихідної інформації, соціальне оцінювання стану та розвитку системи управління процесів і керованих об'єктів; встановлення протиріч (суперечностей, відкилень), діагностика першочергових проблем; визначення тенденцій і пріоритетів розвитку (якість, безпека) соціальних (економічно-ефективних, еколого-збалансованих) процесів і керованих органів; вибір і побудова перспективних цілей та системопідтримуючих (узгоджених, доповнюючих) механізмів (методів, засобів), їх конкретизація (за кількісними та якісними показниками, параметрами); стратегічне планування; передбачення потенційних ризиків і небезпек виникнення несприятливих станів (внутрішніх, зовнішніх) та ситуацій; застосування ймовірного підходу в прогнозуванні та плануванні (різноваріантного алгоритмування); системний аналіз і підбір критеріїв для оцінювання альтернативних варіантів сценаріїв (планів); проектування планів, програм, системи заходів та їх ресурсозабезпечення; порівняння альтернативних проектів, планів та селективний добір оптимальної програми; узгодження (синхронізація) та ухвалення обраного проекту, прогнозу, програми, плану з іншою прогнозою та плановою документацією системи управління в керованих ними структурах; забезпечення, налагодження та підтримка зворотного зв'язку; оцінювання відповідності отриманих результатів встановленим цілям.

Зауважимо, що плани класифікують за: тривалістю дії (поточні, коротко-, середньо- та довгострокові); об'єктом планування (організаційні, системні, структурні органів і виконавців); видом забезпечення заходів досягнення мети організації (адміністративно-кадрові, матеріально-технічні, технологічні, комунікативні (мережеві, інформаційно-телекомунікативні), технологічні, фінансові, соціально-побутові, методичні, інноваційні, мобільні).

Управлінську функцію організації трактуємо як цілеспрямований процес взаємодії процедури спеціалізації за видами діяльності та кооперації управлінських рішень. Організація – це управлінська

функція кооперації, що реалізується за умов поділу праці після планування та базується на компетентностях, відповідальності й делегуванні повноважень (лінійних і функціональних); процес спільної (комплексної) цілеспрямованої взаємодії співробітників, ідей, засобів та їх об'єднання в цілісну єдність ефективної системи, життєздатної до сталого розвитку; цілеспрямований процес розподілу спільних видів діяльності серед підлеглих виконавців, що здійснюється керівництвом (керівником) із метою створення позитивно-сприятливих умов (взаємозв'язків, комунікацій) та отримання позитивних (ефективних) результатів; процедура, що забезпечує спеціалізацію управлінської діяльності в ході розподілу структурних повноважень, їх делегування, координацію, ефективну централізацію й децентралізацію в апараті управління; процедура забезпечення управлінських рішень для формування системної єдності стану та процесів при функціональному розподілі управлінських завдань у вертикальній і горизонтальній взаємодії елементів структури управління, що гарантує компетентну доцільність вирішення певних проблем і досягнення ефективності управління (у вимірних позитивних показниках, параметрах).

Мотивацію як функцію управління розглядаємо як спонукальний вплив на працівників із метою формування комплексу професійно-ціннісних орієнтирів, мотиваційних інтересів системи психологічної регуляції, функціонально-спрямованої управлінської діяльності працеспроможного потенціалу освітньої системи.

Мотиваційну функцію більшість науковців (Є. Ільїн, А. Колод, В. Сладкевич, Л. Столяренко (2001-2003 рр.) розглядають як внутрішній процес свідомого вибору людиною того чи іншого типу поведінки, який визначається комплексним впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Автори статті конкретизують її зміст за смисловими особливостями та етапами: виникнення, усвідомлення предметного змісту спонуки (потреби, потяги, схильності й узагалі будь-яке явище психічної діяльності – образ, думка, емоція); внутрішнє сприйняття спонуки (особистісна мотиваційно-змістова ідентифікація, співвідношення з ієрархією суб'єктивно-особистих цінностей); реалізація мотиву, в ході якої, залежно від конкретних умов і засобів, може змінюватися його психологічний зміст (поява нових функцій – задоволення потреби, інтересу); закріплення мотиву, в результаті чого він стає рисою характеру; актуалізація потенційного спонукання, під якою розуміється усвідомлене або неусвідомлене виявлення певної риси характеру в умовах внутрішньої або зовнішньої необхідності, звички або бажання.

Мотив – це спонукання, підстава до дії. Він з'являється тоді, коли виникає потреба особистості, й закінчується наміром і мотивацією в досягненні цілей, мети, які необхідні особі. Мотив активізує психологічне заохочення особистості, забезпечує свідомо-змістовний вибір предмета й засобу задоволення її потреб.

Усі формулювання терміна «мотивація» можна трактувати з двох точок зору. Перша розглядає мотивацію у статичі як комплекс факторів або сукупність мотивів, друга – як динамічне утворення, процес, явище, механізм. Отже, мотивація – це поетапний процес формування мотиву за стадіями спонукального алгоритму, при цьому мотив є результатом

(продуктом) цього процесу; сукупність усіх мотивів, які впливають на мотиваційну поведінку людини; психологічний стан людини, який нерозривно пов'язаний з її потребами, вимогами (фізіологічними, соціальними, поваги й визнання, статусу та заохочення, безпеки й самореалізації), що інтенсифікують і спрямовують її дії на досягнення усвідомленої цілі відповідно до потреб (свідомо або несвідомо сприйнятих); комплекс внутрішніх і зовнішніх сил стимулювання людини до цілеспрямованої діяльності, що визначають поведінку, вибір форми діяльності, а також векторизують її; прагнення працівника задовольнити свої кваліфікаційно-посадові потреби в ході професійної або трудової діяльності.

Із точки зору управління персоналом, виокремлюють змістові (виявляються у взаємозв'язку потреб і дій, спрямованих на їх задоволення) та процесуальні (трансформації станів і ситуацій) мотиви.

Систему мотиваційних форм (за результатом і статусом), засобів і заходів, які спрямовані на залучення, реалізацію, заохочення, утримання перспективи вдосконалення кадрового потенціалу, а також спонукання до розкриття креативних здібностей із метою ефективного (результативного) виконання посадових обов'язків і досягнення якості управління, вважають мотивацією кадрів. Мотиваційні механізми орієнтовані на збереження зайнятості кадрів, справедливу диференціацію матеріального зиску й заохочення, професійне кар'єрне зростання й удосконалення, сприяння психологічно-комфортним, еколого-безпечним, здоров'язберігаючим, працезахоронним умовам. З точки зору заохочення до праці, мотиви можна розподілити на: змістові, статусні, аксіологічні, а також мотиви драйву (інтенсивності, динаміки) та користі (матеріальні, духовні).

Теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти контролю у сфері публічної влади й управлінської діяльності в цілому обґрунтовували В. Бакуменко, О. Гриценко (2010 р.), О. Сушинський (2002 р.), а різновиди контролю – Г. Саймон, Д. Смітбург та В. Томпсон (1995 р.).

Контрольну функцію управління розглядаємо як інтегровану управлінську діяльність (у зв'язку з іншими управлінськими функціями), засіб забезпечення виконавчої дисципліни та форму діагностики й ревізії, а також систему суб'єкт-об'єктної взаємодії. Контроль – це функція, яка інтегрується з іншими функціями управління, зокрема планування (оцінювання відповідності варіантів управлінських рішень, заходів, завдань відповідно до визначених стратегічних цілей, нормативно-правових регламентів), регулювання, коригування (прийняття) й реалізації управлінських рішень (для усунення невідповідностей і покращення стану), діагностико-профілактичного (діагностика причин і умов виникнення можливих порушень та невідповідностей із метою передбачення, запобігання й усунення), нормативно-правового (виявлення та припинення неправомірних дій органів чи посадових осіб), інформаційного (отримання інформації суб'єктом управління щодо стану діяльності об'єктів управління); засіб гарантування виконавської дисципліни, підвищення ефективності діяльності структурних підрозділів органів управління; форма (вид) перевірки, спостереження, нагляду, моніторингу, аудиту, експертизи, ревізії; система комплексу суб'єктів та об'єктів контролю,

контрольних методів і заходів, їх взаємозв'язків (прямих, опосередкованих, зворотних).

Одним із різновидів «внутрішнього» контролю є менеджмент-контроль, який об'єднує: методи і засоби, суб'єкт-об'єктні взаємини та заходи щодо розроблення й обґрунтування на всіх етапах (рівнях) управлінської діяльності – плануванні, стимулюванні, організації, коригуванні при формуванні планів, програм, проектів, бюджетів, звітів обліку й аудиту за умов постійного зворотного зв'язку з керівництвом для досягнення установою визначених цілей; процес попереднього, поточного і заключного своєчасного виявлення можливих відхилень від запланованих заходів та їх усунення, при цьому попередні цілі коригуються та модифікуються з урахуванням інформаційних даних результатів перевірки; форми (види) функціонального (за видами діяльності та політики організації для визначення стратегій), адміністративного (організаційно-управлінські процедури вибору і прийняття рішень для регулювання діяльності працівників, забезпечення виконавчої дисципліни та досягнення установою спільної мети), фінансового (планово-фінансові операції і процедури бюджетного супроводу) забезпечення, які використовуються для розкриття механізмів функціонування системи та вивчення особливостей її складових елементів; комплекс функцій (діагностичної, орієнтувальної, мотивуючої, коригуючої, педагогічної), який забезпечує обґрунтування прийнятих управлінських рішень, необхідність поінформовування та перевірки дотримання працівниками визначених планів діяльності організації.

Авторами дослідження було запропоновано дещо інші визначення для вищеперерахованих функцій управління. Так, функцію контролю ми розглядаємо як контроль-діагностичну та інформаційно-аналітичну, планувальну – як планово-прогностичну, мотиваційну – як мотиваційно-цільову, а організаційну – як організаційно-виконавчу та регулятивно-кореляційну (див. рис.).

Виконання наступного завдання передбачає здійснення порівняльного аналізу національного та міжнародного стандартів з управління якістю у сфері освіти. Міжнародним стандартом є стандарт ISO/IWA 2 Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в освіті (з англ. – «Quality management systems. Guidelines for the application of ISO 9001:2000 in education»). Означений міжнародний стандарт було розроблено у 2002 р. за результатами угоди міжнародного семінару IWA 2 (з англ. – International Workshop Agreement) у Мексиці (Акапулько). Першу редакцію стандарту (IWA 2:2003) було прийнято у 2003 р., другу (IWA 2:2007). – у 2007, яка чинна донині.

Національний стандарт ДСТУ-П IWA 2:2007 Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти (далі – ДСТУ), який є тотожним перекладом стандарту міжнародного, було затверджено у 2009 р., а введено в дію у 2011 р. Зазначимо, що, незважаючи на назву (Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти), стандарт має статус державного.

Порівнюючи національний стандарт з американським ASQ Z1.11-2002 – «Quality assurance standards. Guidelines for the application of ANSI / ISO / ASQ Q9001-2000 to education and training

institutions» (Стандарти забезпечення якості. Керівні вказівки щодо використання ANSI / ISO / ASQ Q9001-2000 в освітніх і навчальних організаціях), який було створено Американською асоціацією з якості (з англ. – American Society for Quality, далі – ASQ) та який є другим за значимістю у світі, були виявлені характерні відмінності, які варто розглянути детальніше [1].

Система управління якістю у сфері освіти, за загальними вимогами ASQ, передбачає, що управління в освітніх закладах навчальним проектуванням (плануванням навчально-виховного процесу) і його розвитком, а також процедурами впровадження, оцінюванням результатів та умов надання послуг для прийняття управлінських рішень здійснюється в чітко визначених процесах, процедурах документообігу, а також за умов, що система управління є важливою складовою системи загального управління. Тобто, менеджмент якості є емерджентною ознакою системи управління навчальним закладом. Системні види діяльності спеціалізуються як системні функціонально-цілеспрямовані процеси системи управління навчальними закладами для досягнення головної мети – удосконалення її ефективності й систематичного поліпшення статусу навчальної установи.

Загальні настанови ДСТУ передбачають, що навчальний заклад повинен визначити сферу застосування системи управління якістю та процеси її регулювання. Лише в межах цієї сфери наявна відповідальність навчального закладу за якість надання послуг та забезпечується їх постійне поліпшення. Також акцентується увага на необхідності забезпечення навчальними закладами відповідності вимогам законодавства (відомчим й акредитаційним) та гарантування їх дотримання, що на рівні державних установ обмежує (звужує) сферу охоплення системи управління якістю, зокрема в міжнародних транскордонних і транснаціональних процесах взаємодії (процедур, документоузгоджень) міжнародних інституцій, інформаційних мереж, світових зібрань щодо формування і реалізації принципів управління якістю.

У ході порівняльної характеристики встановлено, що кожен пункт ASQ системи управління якістю ґрунтується на головних принципах ANSI/ISO/ASQ Q9001-2000: орієнтація і задоволення потреб споживачів, клієнтів; розкриття здібностей працівників у сприятливому для них середовищі, лідерство керівників, які формують і забезпечують досягнення цілей освітнього закладу; процесний і системний підходи щодо забезпечення ефективних результатів, які досягаються за умов системного управління ресурсами у взаємопов'язаних видах діяльності (процесами). Основна мета системи управління – вдосконалення якості.

При проведенні порівняльної характеристики стандартів, зокрема розділу, де йдеться про відповідальність керівництва, слід зазначити, що ASQ регламентує питання, які стосуються зобов'язань керівництва, принципів та підходів щодо їх дотримання, допоміжних процесів, тоді як ДСТУ, окрім зобов'язань, розглядає лише деякі стратегії, не акцентуючи увагу на необхідності визначення критеріїв оцінки та розробки процедури встановлення ефективності системи управління якістю у сфері освіти.

ASQ передбачає необхідність прогнозування вищим керівництвом (адміністраторами, директо-

рами, представниками сенатів, деканами, заступниками, президентами) очікуваних результатів із метою задоволення клієнтів, а також узгодження політики у сфері якості з майбутніми пріоритетами перспективного розвитку організації, при цьому вищим керівництвом ураховується колегіальність управлінської стратегії. Крім того, представники вищого керівництва спільно з викладачами визначають загальні напрямки і теми дисциплін, зокрема загальноприйнятих методів навчання для забезпечення відповідних цілей навчання.

Відповідно до ДСТУ вище керівництво повинне відповідати за планування системи управління якістю освіти, яке охоплює всі процеси (за видами діяльності) та використовує ресурси, необхідні для забезпечення результативності системи у досягненні цілей закладу освіти. Стандарт передбачає необхідність дотримання установою вимог акредитації, оскільки вони є необхідним мінімумом для кожного закладу освіти, хоча ці вимоги не виражають стратегічних переваг і можливостей удосконалення та розвитку навчального закладу в перспективі. Вище керівництво також повинне чітко описати організаційну структуру, зокрема процеси, які підтримують розробку та впровадження системи управління якістю, передбачити делегування відповідальності та повноважень щодо виконавських функцій персоналу. Керівництву ВНЗ необхідно розробити та запровадити результативні процеси обміну інформацією дієвості системи управління якістю у ході реалізації політики у сфері якості.

Порівняно з ДСТУ ASQ при реалізації функції планування акцентує увагу на цілях у сфері якості освіти, які, крім того, що мають бути невід'ємною складовою завдань навчального закладу, повинні мати підтримку та містити індикатори їх дієвості й ефективності реалізації для задоволення не лише поточних потреб, а й майбутніх очікувань.

Крім інформації ДСТУ щодо відповідальності, повноважень та поінформованості, в стандарті ASQ до розгляду функції адміністрування додатково додано ще два підпункти, які стосуються загальних відомостей, документації, а також записів. Ці доповнення надають інформацію про характер, обсяг та доступність документації широкому загалу, містять вимоги щодо її змісту та оформлення, зокрема більш ґрунтовно розкривають відповідальність і повноваження представників усіх рівнів організації, викладачів, обслуговуючого персоналу, адміністраторів, а не лише вищого керівництва ВНЗ.

Із метою поінформованості громадськості, замовників, усіх учасників та зацікавлених сторін ASQ передбачає комунікацію як засіб поліпшення участі громадян у досягненні ефективності системи управління якістю у сфері освіти (в тому числі і зовнішніх зв'язків оповіщення) на противагу ДСТУ, який передбачає лише внутрішнє поінформовання. Поширення інформації згідно з ASQ передбачає не лише внутрішнє оприлюднення, а й зовнішню поінформованість широкою громадськістю. Навчально-методичне і наукове забезпечення освітньої діяльності американських ВНЗ є частиною їх стратегічного планування та менеджменту.

Функція контролю в ДСТУ розглядається з точки зору аналізу ефективності системи управління якістю освіти. Зазначено, що вище керівництво ВНЗ згідно з потребами організації періодично

повинно критично аналізувати систему управління якістю з метою оцінювання результативності, досягнення цілей і задоволення вимог замовників (осіб, що навчаються). Слід здійснювати контроль для забезпечення потреб стратегічного планування, сприяти удосконаленню управління якістю освітніх послуг. Дані щодо критичного аналізування протоколюються та здійснюється нагляд, особливо щодо захисту приватної інформації стосовно осіб, які навчаються.

Згідно з настановами ДСТУ критичне аналізування системи управління якістю має охоплювати запланований періодичний аналіз освітніх або допоміжних систем, інформацію про те, чи задоволені особи, які навчаються, а також про критерії та результати оцінювання. Передбачається також контроль процесів проектування та розроблення нових навчальних програм, якщо такі є. За результатами аналізу системи управління якістю найвище керівництво навчального закладу повинно здійснювати дії щодо поліпшення дієвості системи управління якістю та процесів адміністрування. Вихідні дані критичного аналізування системи управління якістю реєструється та доводяться до відома всього персоналу навчального закладу.

ASQ додатково акцентує увагу на фінансових, соціальних та екологічних умовах у навчальному закладі та необхідності їх змін, тоді як ДСТУ пропонує лише перелік основних вхідних даних критичного оцінювання без відповідної диференції процесів. До аналізу результатів ефективності системи управління якістю, згідно з вимогами ASQ, залучаються всі керівники управлінської ієрархії, а ДСТУ передбачає критичне аналізування лише найвищого керівництва. Різниця полягає в тому, що найвище керівництво лише доводить до відома всього персоналу навчального закладу, в тому числі до зацікавлених сторін, результати ефективності управління, а не залучає його до прийняття й обґрунтування управлінських рішень.

Розділ стандартів щодо керування ресурсами безпосередньо обґрунтовує ресурси, необхідні для реалізації стратегії організації та досягнення цілей системи менеджменту якості, які повинні бути чітко визначені й доступні. Спільним у стандартах є інформація щодо ефективності та своєчасності надання ресурсів (матеріальних і нематеріальних), інформаційного забезпечення ресурсоуправління. У ASQ окремо приділяється увага інноваційним ресурсам і механізмам, що мають спрямовуватися на оптимізацію організаційної структури, інформаційного освітнього менеджменту – надання освітньої послуги та забезпечення її удосконалення шляхом підвищення компетенції основних працівників, у тому числі тимчасово залучених.

Щодо управління людськими (трудовами) ресурсами – працівниками, то у регламентах вголошується, що слід враховувати потреби всіх зацікавлених сторін стосовно відповідності навчального персоналу кваліфікаційним вимогам навчального закладу у задоволенні навчальних потреб тих, хто здобуває освіту. Згідно з ДСТУ навчальний заклад вживає систематичні організаційні заходи з метою встановлення потреб щодо підвищення компетентності працівників у рамках вимог навчальних програм, а найвище керівництво інформує персонал, наскільки їх компетентність відповідає обов'язкам

і повноваженням у навчальній та адміністративній діяльності. Для задоволення навчальних потреб організація повинна контролювати рівень професійної компетентності працівників, їх трудовий стаж, наявність спеціальних курсів або сертифікатів підвищення кваліфікації.

Продуктивність та ефективність інфраструктури організації в ASQ враховує доступність технічного обслуговування, гарантування задоволення оперативних потреб, періодичну перевірку роботи кожного її елемента. ASQ вигідно відрізняється від ДСТУ не лише розглядом ризиків захисту, безпеки та гігієни людей, а й аналізом екологічних проблем, враховуючи стан навколишнього середовища. Проте в ДСТУ наголошується, що інфраструктура не обмежується навчальними потребами, а враховує також і соціальні.

Окремим підпунктом у стандартах виділено вимоги до середовища праці. В ASQ визначені організаційні аспекти ідентифікації й управління ресурсами виробничого середовища, в тому числі трудовими, фізичними і природними. Його інструктивні положення включають особливості планування ресурсів інфраструктури середовища праці й навчання, які гарантують безпеку та здоров'я всіх учасників.

ДСТУ також передбачає створення та підтримку умов із забезпечення середовища навчання періодичного його оцінювання з боку керівництва, що задовольняє вимоги особи, яка здобуває освіту. Проте в ньому відсутні гарантії безпеки праці й навчання (технічні регламенти щодо збереження здоров'я учасників), хоча це є умовою процедур акредитації й ліцензування освітніх послуг в Україні.

Окрім чотирьох основних, ASQ додатково характеризує такі пункти, як «інформація», «постачальники і партнери», «природні ресурси» та «фінансування», в яких регламентуються потреби щодо керування інформацією, покращення можливостей та отримання вигоди від співпраці з постачальниками та партнерами, розглядаються можливі ресурси, що впливають на продуктивність навчального процесу, контроль та планування фінансових процесів. Крім того, більш ґрунтовно розкрито підходи щодо визначення джерел, доступність адекватної інформації, необхідність її безпечного використання та поширення, а також враховано конфіденційні вимоги до реалізації власних стратегій якості й безпеки. В ASQ заслуговує на увагу характеристика переваг співпраці з партнерами та постачальниками, які збільшують потенційні можливості організації, моніторингу й оцінки її подальшого розвитку, розширюють прибуткові перспективи та взаємовигідне партнерство. Також виокремлено роль природних ресурсів у можливому продуктивному зростанні чи гальмуванні розвитку організації. Наголошено на важливості їх урахування і передбачення розробки аварійних заходів, актів антикризових планів для мінімізації можливої передбачуваної шкоди або навпаки забезпечення доступності сприятливого впливу природних ресурсів.

Окрім спільної інформації першого підпункту стандартів розділу «Надання освітньої послуги», в ASQ розглядається необхідність підтримки завдяки врегулюванню процедури документообігу, ролі працівників при їх оцінюванні, плануванні з метою управління процесами, наведено приклади внутріш-

ніх операцій, правил внутрішнього виробництва та сервісного обслуговування. Кожен наступний підрозділ є місткішим за ДСТУ, що не свідчить про його переваги.

Важливою перевагою ДСТУ у порівнянні з ASQ є відповідальність навчального закладу за визначення, впровадження і підтримку процесів, необхідних для реалізації продукції та задоволення вимог споживачів і зацікавлених сторін, а також спільний аналіз інформаційних даних. Зазначимо, що споживачі освітніх послуг надають інформацію щодо результативності процесів і видів діяльності, а отже, приймають безпосередню участь у її аналізі та корегуванні ефективності.

У підрозділі стандартів щодо процесів, пов'язаних з особою, яка навчається (ДСТУ), та процесів, які пов'язані із зацікавленими сторонами (ASQ), розглянуто важливість визначення вимог замовника при врахуванні потреб у доступності результатів навчання для споживачів, що вказує на можливе прогнозування відповідності кон'юнктурі його передбачуваного працевлаштування при дотриманні навчальним закладом нормативно-правових зобов'язань щодо випускника. У ДСТУ конкретизовані вимоги особи, яка навчається, до освітнянських послуг навчального закладу, наголошено на необхідності критичного аналізу, корегування та інформаційного взаємообміну з метою їх задоволення. Проте ASQ приділяє увагу взаємозв'язку із замовниками, включаючи не лише потреби щодо задоволення споживачів послуги, а й замовлення клієнтів як технологічні вимоги замовника або інших зацікавлених сторін, які мають бути взаємоузгодженими при наданні освітнянських послуг.

Порівнюючи особливості стандартів із питань проектування, розробки та розвитку організації, слід відмітити, що в американській версії вимоги до вищезазначених процесів розглядаються в постійній динаміці та передбачають майбутній перспективний розвиток. У проектуванні та розробці цих процесів навчальний заклад урахує циклічність, ресурсощадність, уніфікованість, витривалість, безвідхідність, природоощадність, передбачуваність та безпечність.

Вагомим у ASQ під час розробки проекту є спонукання проектувальника цілепокладання враховувати потреби студентів та різних груп населення щодо нормативних регламентів, вимог, інструкцій, рекомендацій та невідповідностей, які слід передбачати для запобігання та усунення недоліків, забезпечення планування з метою задоволення потреб користувачів, споживачів, зацікавлених сторін, а також затребуваності продукції. Важлива увага приділяється відповідальності незалежних учасників, співробітників та розробників проекту за його відповідність вимогам із метою можливого застосування у перспективі, а також удосконалення при врахуванні даних оцінки критичного аналізу на етапах його реалізації.

На противагу ASQ, ДСТУ конкретизує процес критичного аналізування та розробки у навчальному проектуванні та плануванні, акцентує увагу на необхідності поточного контролю за змінами у навчальних планах і програмах, які мають вплив на заплановані результати щодо їх якості. У ході аналізу вимог до процесу закупівлі встановлено, що ДСТУ не включає необхідність контролю з

боку навчального закладу за виконанням постачальниками договорів поставки, невідповідністю закупівель потребам якості навчального процесу, а також за виявленням та оцінками можливих ризиків, пов'язаних із придбанням.

В обох стандартах ґрунтовно описаний процес закупівлі та інформація стосовно виявлення потенційних постачальників для адекватного задоволення відповідних потреб. Інформація із закупівлі більш аргументовано тлумачиться в ASQ, зокрема документування, перевірка, оцінювання ефективності, результативності процесу. У ДСТУ окремим підпунктом виділено перевірку закупівельної продукції, хоча інформація з цієї процедури описана в ASQ в інших підпунктах.

Надання освітнянської послуги у технічних регламентах має певні розбіжності. Так, ASQ розглядає його як виробництво та сервіс операцій, зокрема експлуатацію та реалізацію продукції або послуг організації для задоволення потреб усіх зацікавлених, у першу чергу, студентів, незважаючи на те, визначені вони при вступі чи в результаті навчання. ДСТУ обґрунтовує вимоги до надання освітніх послуг і підкреслює роль найвищого керівництва та інших працівників у визначенні змісту, цілей, методів, заходів у процесі навчання, а також здійсненні контролю з боку навчального закладу.

Технологічний підхід ідентифікації та відслідковування продукції на стадіях виробництва та сервісу, згідно з ASQ, вимагає документування розробленого процесу для контролю виробів та забезпечення потреб споживачів і всіх зацікавлених. ДСТУ, у порівнянні, формалізує вимоги до навчального закладу щодо контролю, аудиту, класифікаційних ознак освітнянських послуг. ДСТУ описує процедури й процеси їх надання, проте цей підпункт не описаний, а містить лише посилання на ISO 9001:2000 «Система управління якістю». У пункті ухвалення процесів виробництва та обслуговування подаються вимоги до результатів процесів виробництва, їх затвердження та виконання, заходи щодо реалізації цих процесів. Також слід звернути увагу на розтлумачення обсягу і змісту відповідної інформації, що повинна ідентифікуватися та відслідковуватися: навчальні програми, дисципліни, інформація щодо студентів, розклад, навчальне і матеріально-технічне забезпечення, угоди стосовно науково-дослідницьких замовлень.

Щодо питань власності замовника, то у ДСТУ чітко формулюється зміст власності, до якої належать особисті документи, надані при вступі, поновленні чи переведенні особи, яка навчається, а також особисте навчально-методичне, матеріально-технічне, інформаційне, мистецьке забезпечення, результати дослідження, надані організаціями, що оплатили навчання співробітників. Проте ASQ розмежовує зобов'язання організації щодо власності замовника та інших зацікавлених сторін стосовно контролю, захисту та збереження майна клієнтів. Щодо збереження продукції, ДСТУ передбачає уберігання навчальної документації, тоді як ASQ – продукції або продукту, для збереження яких визначають і впроваджують процеси дотримання вимог, враховують ресурси, що забезпечують обробку, пакування, збереження, консервування для можливого запобігання псуванню, а також гарантування доставки, підтримки їх життєвого циклу.

Також значною відмінністю стандартів є наявність у ДСТУ розділу щодо контролю засобів моніторингу та вимірювання на протипагу управління контрольно-вимірювальними пристроями в ASQ. Означена особливість демонструє пріоритети системи освіти України щодо контролю за дотриманням відповідності змісту та структури навчального процесу програмам, планам підготовки осіб, які навчаються, наслідування викладачем планів дисциплін та іспитів. Окремо слід звернути увагу на контроль за критеріями оцінювання діагностики успішності та необхідності засвідчення засобів оцінювання навчання, які мають бути зареєстрованими та коригуватися у разі непідтвердження для ліквідації наслідків. ASQ якості розглядає контроль за вимірювальними пристроями як складову системи управління якістю продукції, її відповідності встановленим вимогам. При цьому відсутня деталізація, яка саме продукція мається на увазі – навчальна, наукова тощо.

Щодо процедур вимірювання, аналізування та поліпшення, ASQ загалом передбачає необхідність контролю і поліпшення певної організації, а ДСТУ розглядає дані спостереження та вимірювання для встановлення шляхів оптимізації саме системи управління якістю освіти. ASQ регламентує вартісне встановлення вимірів та формує гарантії їх доступності, результативності для демонстрування здобутих досягнень, визначення причинно-наслідкових зв'язків амплітуди змін та статистичної обробки даних перевірці процесів і продукції з метою обрання пріоритетів організації, що постійно уточнюються та актуалізуються при поліпшенні інфраструктури, задоволенні запитів клієнтів і споживачів та поширенні досвіду.

Моніторинг і вимірювання в ДСТУ передбачає: аргументоване задоволення замовника з боку навчального закладу, яке має підтвердження і обумовлюється з тими, хто навчається; впровадження внутрішніх аудитів задля діагностики дієвості системи управління якістю та її освітянських процесів; протоколювання результатів аудиту в звіті з метою передбачення і планування запобіжних заходів; поетапне встановлення ефективності освітніх процесів для регулювання їхніх послуг; перевірку послуг та їх статичних результатів для визначення задоволеності плановим нормативно-правовим вимогам, а також потребам акредитаційної експертизи; діагностування типів освіти для оцінки досягнених успіхів при засвоєнні навчальних програм тими, хто їх здобуває, включаючи ефективну діяльність тих, хто їх надає, з метою визначення відповідності системи управління якістю освіти і її процесів запланованим цілям.

Вимірювання та моніторинг ефективності системи в ASQ потребує визначення методології ідентифікації її складових, що необхідно удосконалити з метою результативності системи управління якістю. Особлива увага звертається на розробку й інструкції зі збору та аналізу, накопичення й узагальнення інформації щодо задоволення клієнтів і замовників. Також передбачено проведення внутрішнього аудиту згідно з інструкцією, що забезпечує перевірку ефективності методів навчання для визначення якості процесів системи. Означена методологія повинна узгоджуватися з фінансовими умовами та можливостями організації, а фінансове обґрунтування із системою менеджменту якості, яка створюється й

оцінюється за результатами екологічної діяльності організації. Окрім цього, здійснюється самооцінка власної ефективності на основі відповідності запланованим цілям та пріоритетам. Загалом вимірювання та моніторинг, згідно з американським стандартом, повинні застосовуватися для навчальних процесів та оцінювання їх ефективності й відповідності. Підсумовуючи, зауважимо, що підрозділ ASQ щодо загального керівництва і вимірювання та моніторинг передбачають оцінювання вимірів за доданою вартістю, а ефективність системи менеджменту якості перевіряється відповідно до фінансових підходів й умов організації після проведеного внутрішнього аудиту і процесу самооцінки, що вирізняє його у порівнянні з ДСТУ, який не вимагає фінансової оцінки та самооцінювання.

ДСТУ більш аргументовано тлумачить моніторинг і вимірювання з урахуванням внутрішнього аудитування системи управління якістю освітянських процесів і послуг та їх моніторингу й вимірювання, безпосередньо демонструючи сферу застосування для різних типів освіти.

Підрозділ ASQ щодо управління невідповідностями, на протипагу контролю невідповідної продукції в ДСТУ, не обмежує сфери виявлення дислокації самих невідповідностей, а також передбачає діагностику й у органах управління навчальними закладами та процедуру їх документообігу. Перевірка та ідентифікація невідповідностей, що оформлені у звіті, передбачають застосування академічних корегуючих заходів (вочевидь науково-дослідницьких, проектно-пошукових, міжнародних, технічних, інноваційних, культурологічних), у тому числі встановлення причин, тенденцій, масштабів виникнення невідповідностей. Проте ДСТУ наголошує на необхідності методики для визначення перевірки результативності освітянських послуг та відповідності нормативно-правовим вимогам. При цьому не враховано необхідності виявлення причинно-наслідкових зв'язків у різних сферах, у яких корегування (регулювання) зводиться до контролю за навчальною роботою.

Аналіз даних в ASQ, окрім статистичного аналізу даних контролю процесів, що є складовими системи якості, враховує ще й інформацію щодо поліпшення показників для ефективності навчання, яка передбачає якісні та кількісні, внутрішні й зовнішні параметри. У ДСТУ передбачено використання планів постійного поліпшення, вдосконалення, запобігання ризикам, а також результативного контролю над процесами у системі управління якістю. Дані кожної складової аналізуються впродовж усього навчання.

Навчальний заклад повинен постійно підвищувати результативність власної системи управління якістю та освітянських процесів, заохочуючи персонал формувати та запроваджувати плани щодо поліпшення в межах його сфери діяльності. В ASQ інформація щодо поліпшення вигідно підкреслює наявність системи моніторингу коригувальних дій та врахування їх при проектуванні та плануванні з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Наступним питанням дослідження стало вивчення систематизації методів і механізмів управління освітою. Основні аспекти, що стосуються механізмів функціонування, висвітлювалися в працях багатьох вітчизняних учених, які вивчали

методи організаційного та оперативного управління системами (А. Іващенко, А. Караєв, Е. Оновальчук, Д. Новіков), механізми страхування в соціоекономічних системах, моделювання організаційних механізмів (В. Бурков, 1989-2001 рр.), організаційні механізми управління розвитком науки (Л. Кузьмицький, 2003 р.), мережеві структури та стимулювання в

організаційних системах (Д. Новіков, 2003-2008 рр.) [5].

Механізми функціонування – це комплекс нормативно-правових і організаційно-розпорядчих процедур, які регламентують (обумовлюють) взаємодію учасників системи освіти (див. табл.).

Таблиця

Функції та механізми управління системи освіти

Функції управління	Механізми управління
Планування (проектування, прогнозування, програмування)	комплексного оцінювання (за агрегованими показниками); експертиз (активних); витрат – доходів («витрат – ефектів»); вартості освітніх послуг; витратно-ощадні та наукоємних продуктів і послуг (внутрішніх цін); ресурсозабезпечення (розподіл ресурсів); тендерів (конкурсних); обміну поліпшення процесів у циклах підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації; модернізації процесів програм дослідження (оптимізації виробничо-комерційного циклів); множинно-цільові (багатоканальні); самофінансування (самоокупності); фіндрайзингу (залучення позабюджетних коштів); інтегрованого фінансування (в тому числі інноваційних проектів); освоєного об'єму страхування, синтезу складу вибору освітніх програм, проектів (наукових, міжнародних, інноваційних); згоди; превентивні (антикризових, протиазартних); стимулювання і точкового контролю (індикативні)
Організація (поточне регулювання, оперативне управління)	інституційного, інформаційного, ресурсного, договірною управління; взаємодії учасників у процесах і циклах; інтегрованого синтезу складу та синтезу організації структури; превентивні (запобіжні, попереджувальні); обміну (мобільності); призначення (функціонально-структурно-ієрархічні, цільові); внутрішнього ціноутворення (вартості послуг і продуктів); стимулювання; компенсаційні; самоокупності; аудиту (самоконтролю); освоєного об'єму
Стимулювання (мотивація, поліпшення)	інституційного, інформаційного, ресурсного координування; ресурсорозподілу (в тому числі витрат і доходів); заохочення (стимулювання індивідуальних і колективних результатів), уніфіковане і матричне (ієрархічне) стимулювання; компенсаційні; самоконтролю (самовдосконалення самостійного розвитку); узгодження, інтегрування складу
Контроль (аудит, облік, аналіз, обробка)	експертиз; ціноутворення (вартості послуг і продуктів); додаткових угод; інституційного, інформаційного, ресурсного, договірною регулювання; індуктивні (точкового контролю); самоконтролю (випереджуючі, аудиторські); освоєного об'єму (фінансування, ресурсозабезпечення, ресурсоощадності); комплексного оцінювання; страхування; компенсаційні; взаємодії учасників (корпоративні), згоди, узгодження рішень і експертного оцінювання; багатоканальні (багатовекторні)

Механізми управління – це система науково-методичних організаційно-управлінських процедур прийняття управлінських рішень.

Методи управління освітніми системами обґрунтовували у своїх дослідженнях В. Биков, С. Воробійова, Д. Новіков, Ю. Молчанова [5]. Пропонуємо авторське бачення систематизації блоків методів управління освітніми системами за цільовим призначенням. Методи управління освітніми системами та системою управління ВНЗ: *програмно-цільові* – комплексний аналіз цілей, рангова кореляція, STEP-, SWOT-аналіз, прогнозування, проектування, моделювання, планування; *діагностико-корегуючі* (контрольно-експертні) – моніторингу, аудиту, діагностики, експертизи, акредитації, стандартизації, ліцензування, сертифікації; *конкурентоідентифікуючі* – маркетингові, підприємницькі, системного аналізу якості та безпеки, випробувальні (освітніх послуг, наукових продуктів), апробаційні, експериментальні, експертні (експертиза сталості, оцінювання); *психолого-педагогічні*; *організаційно-регламентуючі* – технічного регулювання, методологічні,

структурно-організаційні (лінійні, функціональні, комбіновані), програмно-організаційні (цільові, змістові, матричні), структурно-функціональні (мотиваційно-стимулюючі, аналітико-пошукові, інтерактивні, ситуаційні, навчально-виховні – за джерелом інформації, за ступенем творчої активності, освітньо-розвиваючі – за логікою пізнання та сприйняття, за рівнем самостійного пізнання й саморозвитку, ідентифікаційно-закріплювальні – контролю і самоконтролю, діагностико-коригуючобінарні); *узгоджувально-симбіотичні* (інтегративно-індиктивні) – тестуальні, калібрувальні, тарифікаційні, статистичні, системного аналізу стану і розвитку, моделювання та прогнозування стратегічного розвитку.

Авторами візуалізована взаємодія функцій управління в системі освіти через блоки методів управління за цільовим призначенням функцій при застосуванні механізмів та загальних методів управління (методів керівництва та управління освітою) у структурно-логічній схемі їх функціональної систематизації (див. рис.).

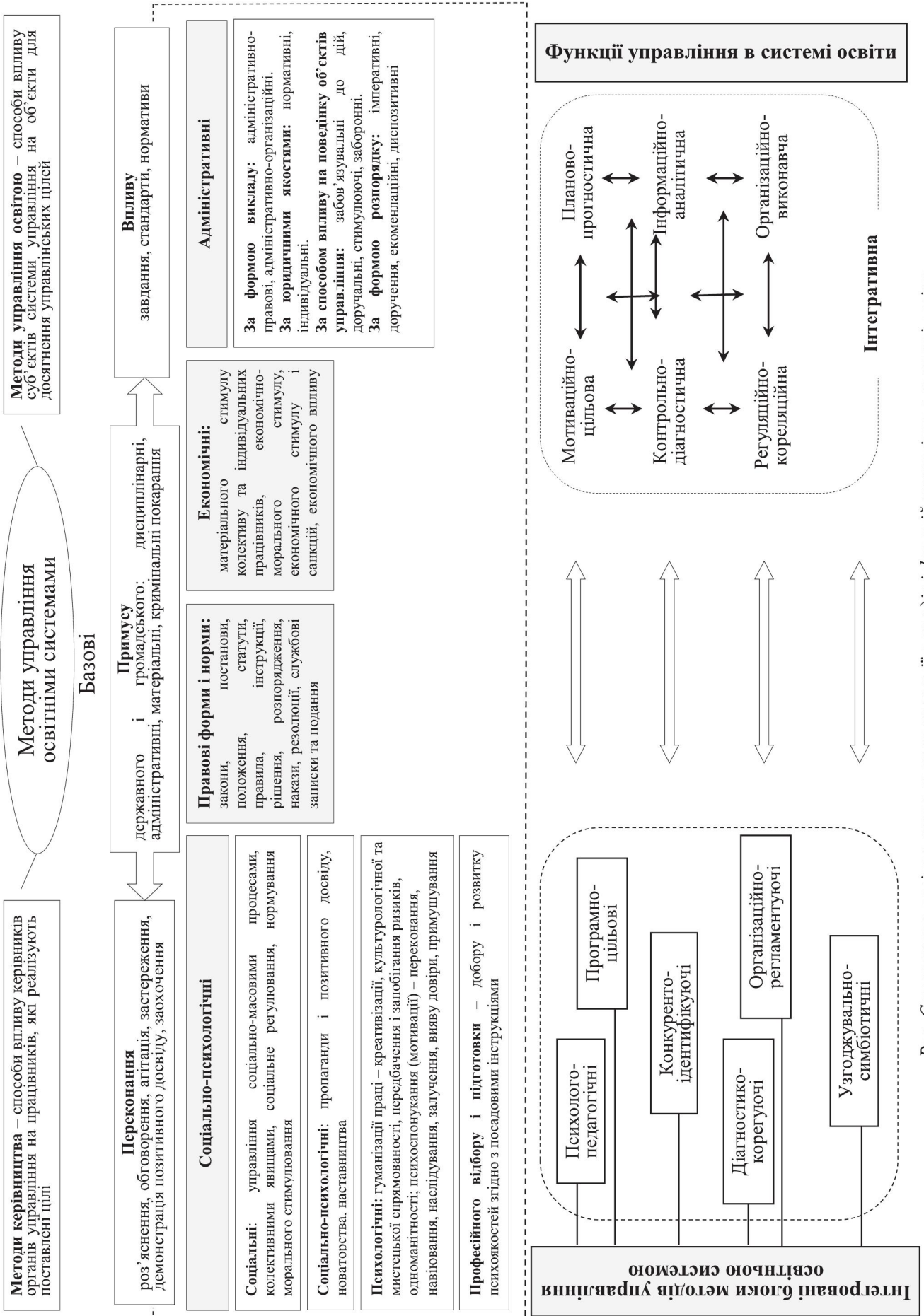

Рис. Структурно-логічна схема систематизації методів і функцій управління в системі освіти

Висновки. Отже, користуючись науково-методичною літературою, було встановлено особливості складових функціональних процесів, тлумачення змісту та процедур функцій управління в освітній галузі та запропоноване авторське трактування управлінських функцій: планування як процедура, процес, теоретико-методологічна абстракція; організація як цілеспрямований процес взаємодії процедури спеціалізації у видах діяльності та кооперації управлінських рішень; мотивація як спонукальний вплив на працівників із метою формування комплексу професійно-ціннісних орієнтирів, мотиваційних інтересів системи психологічної регуляції функціонально-спрямованої управлінської діяльності працеспроможного потенціалу освітньої системи; контроль як інтегрована управлінська діяльність, засіб забезпечення виконавчої дисципліни та форма діагностики й ревізії, а також система суб'єкт-об'єктних відносин. Здійснено порівняльний аналіз національного та американського стандартів системи управління якістю в сфері освіти, акцентована увага на основних функціях управління в системі вищої освіти. Висвітлено механізми функціонування як комплекс нормативно-правових та організаційно-розпорядчих процедур, які регламентують взаємодію учасників системи освіти. Запропоноване авторське бачення вибору блоків методів управління освітніми системами за цільовим призначенням функцій (програмно-цільові, діагностико-коригуючі, конкурентоідентифікуючі, організаційно-регламен-

туючі, психолого-педагогічні, організаційно-регламентуючі, узгоджувально-симбіотичні). Розроблена структурно-логічна схема систематизації методів і функцій управління в системі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рідей Н. М. Сучасний стан дослідження у сфері управління освітою: аналіз керівництва ВНЗ / Н. М. Рідей, А. А. Шолудяк, Ю. П. Богуцький // *Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал*. – Рівне : Геден-Прінт, 2015. – № 3 (83). – С. 22–30.
2. Панферова Н. Н. Управление в системе образования : учебное пособие / Н. Н. Панферова. – Ростов н/Д : Феникс, 2010. – 248 с.
3. Шамова Т. И. Управление образовательными системами : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко, Г. Н. Шибанова ; под ред. Т. И. Шамова. – Изд. 5-е, стер. – М. : Академия, 2008. – 384 с.
4. Воробьева С. В. Основа управления образовательными системами : учебное пособие для вузов по напр. 050700 «Педагогика» / С. В. Воробьева. – М. : Академия, 2008. – 208 с.
5. Новиков Д. Д. Теория управления образовательными системами / Д. Д. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 416 с.

Дата надходження до редакції: 08.12.2015 р.

УДК 372.833

Микола САВЕЛЬЄВ,
директор вищого комунального
навчального закладу «Володимир-Волинський
педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»,
викладач-методист

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ТЕХНОЛОГІВ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми наступності професійної підготовки студентів-технологів. Формування професійної особистості – головна мета неперервної освіти. Її розв'язання наближає до стратегічної мети – підготовки спеціаліста, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці.

Ключові слова: професійна підготовка, наступність, студенти-технологи, спеціаліст, неперервна освіта, системність.

В статье осуществлен теоретический анализ проблемы преемственности профессиональной подготовки студентов-технологов. Формирование профессиональной личности – главная цель непрерывного образования. Ее решение приближает к стратегической цели – подготовке специалиста, конкурентоспособного на современном рынке труда.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, преемственность, студенты-технологи, специалист, непрерывное образование, системность.

The article is a theoretical analysis of continuity of training of students-technologists. Formation of professional personality – the main goal of continuous education. Its solution closer to its strategic goal – training, competitive in today's job market.

Key words: professional training, continuity, students-technologists, specialist, continuous education, systematic.

Постановка проблеми. Вхідження України до європейського освітнього простору супроводжується змінами в педагогічній теорії та освітній практиці. У першу чергу це стосується вищої школи, яка має